TYRINĖJIMAI GEDIMINO PR. 12A

Ramunė BUTRIMAITĖ

2005 m. Vilniuje, sklype Gedimino pr. 12a planuojamo naujo priestato vietoje atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai ir archeologiniai tyrinėjimai. Žvalgomųjų tyrinėjimų metu iškasti 2 šurfai, tirtas 8,4 m^2 plotas, archeologinių tyrinėjimų metu – apie 723 m^2 plotas.

Istoriškai Vilniaus senamiesčio 9 kvartalas priskiriamas vadinamajam Totorių–Lukiškių priemiesčiui, kuriame jau XVI a. kūrėsi amatininkai. XVII a. viduryje vykusio karo veiksmų metu kvartalas buvo apleistas.

Šurfas 1 buvo 2x2 m dydžio, kastas žalios vejos ŠV dalyje. Po maišyto smėlio ir pilkos žemės sluoksneliu 1–1,3 m gylyje (H_{abs} 101,2–100,90 m) pradėjo ryškėti tamsiai pilkos žemės sluoksnis su retais degėsiais. Šurfo R dalyje šiame sluoksnyje, be retų degėsių, pastebėtos molio linzės, medžio šaknys bei 1,75 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 100,45 m) – sunykusios medinės lentos fragmentas. Tamsiai pilkos žemės sluoksnio apačia nepasiekta šurfo V ir Š dalyje. Šiame sluoksnyje aptikta smulkios buitinės keramikos, datuojamos XVI–XVII a., bei smulkių geležies lydymo atliekų – gargažių. Nuvalius šurfo dugną išryškėjo neaiškios struktūros spėjamų dviejų (?) duobių kontūrai (vėliau, iki galo ištyrus vietą paaiškėjo, jog tai būta įgilinto pastato kontūro). Nejudintas žemės sluoksnis – įžemis, nepasiektas.

Šurfas 2 buvo 2x2 m dydžio. Jis kastas žalios vejos ŠR dalyje. Iškasus XIX–XX a. maišytos struktūros sluoksnį iki 0,94–1,06 m gylio (H_{abs} 101,41–101,29 m), nutarta giliau nebekasti. Išvalius šurfą visame plote, ŠV dalyje išryškėjo 1,2x1 m dydžio tamsiai pilkos žemės su degėsiais ir šaknimis dėmė, kurios Š dalyje stebėta didesnė molio koncentracija. Nutarta nedaryti objekto pjūvio, o jį ištirti numatomų išsamių archeologinių tyrinėjimų metu.

Tiriama vieta (XLIV pav.) buvo padalyta į du 350 ir 373 m^2 dydžio plotus, kontrolinė juosta palikta Š–P kryptimi. Mechanizuotai leista nukasti iki 50 cm gylio, stebint archeologui.

Plotas 1. Mechanizuotai nukasus iki 50 cm sujauktos struktūros sluoksnį, kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su smulkiomis griuvenomis, molio linzėmis ir retais degėsiais. Jame rasta pavienių XVIII–XX a. buitinės keramikos šukių, XVIII a. prūsiška moneta (H_{abs} 101,78–101,28 m). H_{abs} 101,50 ir 101,28 m pasiektas įžemis. Palei ploto 1 R ir Š sienelę kultūrinis sluoksnis vietomis suardytas klojant kabelius.

Ploto 1 P dalyje po pilkos maišytos žemės sluoksniu atkasti 4 gamybinių krosnių fragmentai (XLV pav.) bei jų aplinkoje esantys objektai – duobės. *Krosnies 1* padas buvo stačiakampio formos, 2,9x1,7 m dydžio, atidengtas ties H_{abs} 101,75–101,40 m. Padas klotas iš rausvų puspylčių (?x14x6,5, ?x14x? ?x14x5 cm dydžio), rištų moliu. Krosnies viduje radinių neaptikta, daugiausiai jų koncentravosi palei krosnies R sienelę. Tai daugiausia buitinės keramikos fragmentai, datuojami XVII–XIX a. Spėjama buvusi *krosnies 2* vieta – netaisyklingo ovalo formos, 3x2,5 m dydžio griuvenų, molio ir pilkos žemės dėmė (H_{abs} 101,31–101,54 m). Buvusios krosnies duobė vidurinėje dalyje įgilinta iki

H_{abs} 100,64 m. Spėjamos krosnies vietoje aptikta XVII–XIX a. buitinės keramikos fragmentų. *Krosnies 3* padas – netaisyklingo stačiakampio formos, 3x2 m dydžio, klotas iš įvairių dydžių rausvų plytų ir puspl yčių (26,5x13x6, ?x13x6, 27x15x6,5, 22x11x5,5, 21,5x10,5x?, 28x14,5x?, 25x14x?, 22x11x?, 21x10,5x?, 20,5x10,5x4, 21x11x5, 29x15x?, 15x14,5x5 cm dydžio). Krosnies R dalyje išlietas kalkių ir molio skiedinio padas (H_{abs} 101,61 m). Krosnies pado V dalis sudėta iš 6 eilių statmenai ir gulsčiai guldytų plytų (H_{abs} 101,40 m). Jo ŠR dalis apardyta. Cilindrinės *krosnies 4* sienelės atkastos H_{abs} 101,45–101,51 m gylyje. Išlikusi krosnies sienelė iš rausvų 30x14x6, 18x15x5,5 cm dydžio plytų ir puspl yčių, rišta moliu. Jos viduje suversta daug plytų (30x16x?, ?x15x?, ?x17x6 cm dydžio) ir jų fragmentų, buitinės keramikos ir koklių fragmentų (H_{abs} 101,31–101,37 m). Krosnies 4 aplinkoje išryškėjo tamsiai pilkos žemės dėmė, kurioje rasta daug buitinės keramikos ir koklių šukių, smulkių žalvarinių apkalėlių, kaltinių vinių, stiklinių dirbinių fragmentų bei Žygimanto Vazos (1587–1632) moneta. Duobė iškasta iki 1 m gylio (H_{abs} 100,49 m), kur pasiektas įžemis – smulkaus žvyro sluoksnis. Daugiausia buitinės keramikos ir koklių fragmentų koncentravosi 30 cm storio sluoksnyje (H_{abs} 101,49–100,79 m). Tai daugiausia XVI a. pabaigos – XVII a. įvairiausių molinių puodų, ąsočių, lėkščių, renesansinių polichrominių ir žalios spalvos su augaliniu tęstiniu ornamentu koklių fragmentai ir jų gamybos brokas.

Plote 1 aptikti 22 įvairūs objektai su pavieniais XVII–XIX a. buitinės keramikos fragmentais.

Plotas 2 kastas į R pusę nuo ploto 1. Stebint archeologui mechanizuotai nukasta iki 50–70 cm storio viršutinio pilkos žemės sluoksnio. Pastarajame aptikta pavienių įvairiai datuojamų buitinės keramikos fragmentų. Daugiausia jų (XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuojamų puodų šukių, plokštinių ir dubeninių koklių fragmentų) aptikta ploto 2 PR dalyje. Įžemio lygyje (H_{abs} 101,12 m) šioje vietoje išryškėjo 7x1,5 m dydžio duobės fragmentas su daugybe buitinės keramikos ir koklių fragmentų ir pavieniais individualiais radiniais (Žygimanto Vazos 1623 m. šilingas, akmeninis patrankos sviedinys).

Plote 2 kultūrinis sluoksnis suardytas tarybiniu laikotarpiu statant 6,6x6,6 m dydžio betoninės konstrukcijos vaikų darželio baseiną. Jame aptikta 15 įvairių objektų – buvusių lentų, stulpaviečių, duobių pėdsakų, datuojamų XVI–XIX a. Rasta kalkių duobė, kurios dugne buvo netvarkingai sumestų akmenų krūva. Duobės užpilde aptikta XVI–XVIII a. datuojamų buitinės keramikos fragmentų, tarp kurių buvo baltos molio masės bokalo fragmentas, importuotas iš Vokietijos, datuojamas nuo XVI a.

Ploto 2 ŠV dalyje, buvusio šurfo 1 vietoje, atvalius tamsiai pilkos žemės sluoksnį su degėsiais ir šaknimis, išryškėjo kvadratinės formos 12,2x12,2 m dydžio buvusio medinio pastato pėdsakai (XLVI pav.). Pastatas buvo įgilintas į smėlio sluoksnį – įžemį iki 0,5–1 m gylio. Išlikusio apatinio pastato molio sluoksnyje (apie 10 cm storio) išryškėjo buvusių apatinių pastato balkių vietos – įdubos, orientuotos V–R kryptimi (H_{abs} 100,10–100,15 m). Pastatas datuojamas XVI–XVII a.

Tirtuose plotuose aptiktas 1–2,2 m storio kultūrinis sluoksnis (su duobėmis – iki 4 m storio), datuojamas XVI–XVII a. Pastato Gedimino pr. 12a P dalyje esantis 723 m^2 dydžio plotas visiškai ištirtas.

INVESTIGATIONS AT THE GEDIMINO AV. 12A

In 2005 in Vilnius at the Gedimino Av. 12a archaeological surveying and investigations were performed in the area of 723 m^2 (Fig. XLIV). During them remains of 4 stoves (dating to the 17th century) (Fig. XLV), traces of a wooden building (the 16th – 17th century) (Fig. XLVI) and different pits were found. In the plots investigated there was a 1 to 2.2 m thick cultural layer (up to 4 m including pits) containing various archaeological finds: shards of pottery and stove-tiles, coins, fragments of iron and glass items.

TYRINĖJIMAI ŠV. IGNOTO G. 9

Ramunė BUTRIMAITĖ

2005 m. vykdyti archeologiniai žvalgomieji bei archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Šv. Ignoto g. 9 sklype, esančiame Šv. Ignoto gatvės V pusėje, priešais Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Generalinio štabo pastatus. Sklypas PR pusėje ribojasi su buvusio Dominikonų vienuolyno teritorija, ŠV – su Benediktinių vienuolyno sodu, PV – su S. Nėries gimnazijos teritorija. Archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu iškasti 3 šurfai. Sklypo PV dalyje, palei S. Neries gimnaziją inžineriniai tinklai kloti judintame grunte. Kadangi sklypo Š dalyje archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu (šurfai 1 ir 2) aptiktas vertingas kultūrinis sluoksnis bei pastatų fragmentai, šioje sklypo dalyje atlikti išsamūs nemechanizuoti archeologiniai tyrinėjimai. Šv. Ignoto g. 9 sklype 1988 m. buvo atlikti parengiamieji darbai prieš archeologinius tyrinėjimus, kurių metu 1200 m^2 plote mechanizuotai nukastas apie 2 m storio gruntas ir pasiektas XVII a. kultūrinis sluoksnis (vadovas V. Grišinas). Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai sklypo ŠR dalyje atlikti 1998 m. vadovaujant archeologui R. Žukovskiui. Sklype Šv. Ignoto g. 9 2001–2002 m. vykyti archeologiniai tyrinėjimai, kuriems vadovavo archeologė D. Luchtanienė (žr. *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 198–202; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 216–218). Jų metu per du sezonus ištirtas apie 700 m^2 plotas, aptiktas 15–40 cm storio XV, XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis.

Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai vykdyti sklypo V dalyje, būsimų inžinerinių šulinių vietoje. Šurfas 1 (3x4 m dydžio) kastas sklypo Šv. Ignoto g. 9 V pusės Š dalyje, šalia stovinčios sienos Šv. Ignoto gatvėje. Tyrinėjimų metu atkasti pamatų fragmentai, mūryti iš gelsvai rausvų plytų (?x15x5, 31,5x14x7, ?x13x7, 30x?x7 cm dydžio). Ties H_{abs} 107,54–107,14 m aptikta XVII a. pradžios ir vidurio koklių sąvarta. Įžemis – stambus žvyras – pasiektas 2,9 m gylyje (H_{abs} 104,30 m).

Šurfas 2 buvo 2,1x1,8 m dydžio. Tyrinėjimų metu atkastas 65–85 cm pločio pamato fragmentas, mūrytas iš 31,5x15,5x7 cm, ?x16x7 cm dydžio raudonų ir geltonų plytų bei akmenų. Ties H_{abs} 106,46 m atvalytas raudonų plytų ir kalkių skiedinio padas, kuris įleistas į smėlį (įžemį) apie 60 cm. Didžiojoje šurfo dalyje kastas pilkas maišytos struktūros sluoksnis su stambiomis griuvenomis, kalkių skiedinio gabaliukais ir medžio šaknimis. Įžemis pasiektas ties H_{abs} 106,24 m.

Šurfas 3 kastas trečio būsimo inžinerinio

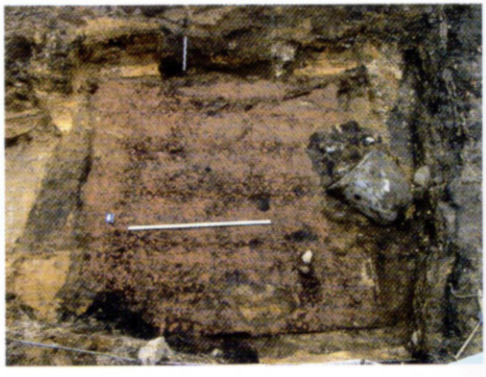

LXIV pav. Vilniuje Gedimino pr. 12a tirto ploto bendras vaizdas (plotai 1 ir 2). *L. Girlevičiaus nuotr.*

Fig. LXIV. General layout of the plots investigated at the Gedimino Av. 12a in Vilnius (plots 1 and 2).

LXV pav. Gedimino pr. 12a plotas 1, krosnių vaizdas. *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. LXV. Plot 1 at the Gedimino Av. 12a, stoves.

LXVI pav. Gedimino pr. 12a plotas 2, medinio pastato fragmentas. *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. LXVI . Plot 2 at the Gedimino Av. 12a, a wooden building fragment.